

Stockholm den 6 september 2023

Stockholms tingsrätt
Box 8307
104 20 Stockholm

Mål nr FT 4281-22, Daniel Edencrona ./ Statens genom Justitiekanslern, angående skadestånd

Tingsrätten har förelagt Daniel Edencrona att senast den 6 september 2023 yttra sig över statens yttrande av den 23 augusti 2023 och därvid bemöta de av staten framställda frågorna (se statens yttrande, aktbilaga 189). Med anledning av detta får han anföra följande.

1 INLEDNING

1.1 Daniel Edencrona påstår i det här målet att staten har brustit i sin positiva skyldighet att skydda hans egendom enligt artikel 1 i det första tilläggsprotokollet till Europakonventionen. Bristen består i att staten har underlåtit att vidta lämpliga och nödvändiga åtgärder för att förhindra obehöriga fondbyten med förfalskade fondbytesblanketter. Genom att underlåta att vidta sådana åtgärder samt genom att Pensionsmyndigheten har genomfört ett fondbyte för Daniel Edencronas räkning på grund av en förfalskad fondbytesblankett, har staten överträtt hans egendomsskydd enligt Europakonventionen.

- 1.2 Efter att Justitiekanslern tagit över som ombud för staten i målet har staten gjort gällande att Daniel Edencrona själv borde ha upptäckt det obehöriga fondbytet och inom två månader begärt rättelse hos Pensionsmyndigheten (se stycke 1.6.2 och avsnitt 4.1 i statens yttrande av den 22 juni 2023, aktbilaga 166).
- 1.3 Daniel Edencrona kan inte godta statens beskrivning av vad rättelse innebär eller statens påstående om att han haft möjlighet att få fondbytet mellan fonderna Optimus High Yield och Falcon Aggressive återställt och sitt pensionskonto korrigerat.
- 1.4 Daniel Edencronas uppfattning är att den möjlighet till rättelse som staten hänvisar till inte är en effektiv åtgärd för att komma till rätta med obehöriga fondbyten. Hans uppfattning är vidare att möjligheten till rättelse, även med den innebörd som staten gör gällande, inte innebär att staten har uppfyllt sina positiva skyldigheter i det aktuella fallet. Daniel Edencrona gör i det här målet gällande att staten borde ha vidtagit adekvata förebyggande åtgärder för att förhindra obehöriga fondbyten med förfalskade fondbytesblanketter. Att underlåta att vidta sådana åtgärder – och i stället begära att den enskilde pensionsspararen själv ska upptäcka det obehöriga fondbytet och inom två månader begära rättelse – innebär enligt Daniel Edencrona att staten lägger en oskälig börda på den enskilde.
- 1.5 Staten har i sitt senaste yttrande bett Daniel Edencrona att förtydliga sin inställning i detta avseende samt ställt vissa frågor till honom (se statens yttrande, aktbilaga 189). I det följande avsnittet utvecklar Daniel Edencrona skälen för sin uppfattning samt svarar på statens frågor.

2 SVAR PÅ STATENS FRÅGOR

- 2.1 Den **första frågan** som staten har ställt till Daniel Edencrona är om han godtar statens beskrivning av vad rättelse innebär (se stycke 1.4 i statens yttrande, aktbilaga 189).
- 2.2 Enligt staten innebär möjligheten till rättelse att Daniel Edencrona har haft möjlighet att få beslutet om fondbytet omprövat och undanröjt samt sitt pensionskonto korrigerat så att någon skada inte skulle ha uppkommit till följd av det obehöriga fondbytet (se stycke 1.6.2 och avsnitt 4.1 i statens yttrande av den 22 juni 2023, aktbilaga 166).
- 2.3 Till stöd för detta påstående har staten åberopat ett beslut från dåvarande Premiepensionsmyndigheten daterat den 13 december 2001 (aktbilaga 174). Daniel Edencrona vitsordar att Premiepensionsmyndigheten vid det tillfället fattat ett beslut med den innebörd som staten påstår. Daniel Edencrona kan dock inte utifrån detta enda beslut dra några slutsatser avseende vilka möjligheter han haft att genom omprövning få det obehöriga fondbytet från fonden Optimus High Yield till fonden Falcon Aggressive undanröjt och sitt pensionskonto korrigerat. Han kan därför inte godta statens beskrivning av vad möjligheten till rättelse innebär.
- 2.4 Daniel Edencrona har begärt ut och åberopat samtliga 49 beslut avseende omprövning av fondbyten som Premiepensionsmyndigheten och Pensionsmyndigheten har fattat sedan premiepensionssystemet infördes fram till den 28 juni 2023 (se aktbilaga 186). Vid en genomgång av dessa beslut är det enligt Daniel Edencrona tydligt att rättelseinstitutet i allt väsentligt tar

sikte på att komma till rätta med administrativa fel av Pensionsmyndigheten, inte att tillhandahålla enskilda ett medel för att komma till rätta med obehöriga fondbyten. Vad gäller frågan om rättelse av obehöriga fondbyten kan följande slutsatser dras.

- 2.5 Det beslut som staten hänvisar till från år 2001 är det enda där Premiepensionsmyndigheten eller Pensionsmyndigheten har undanröjt ett beslut om fondbyte och korrigerat spararens pensionskonto med hänvisning till att bytet skett obehörigen. Det är också det enda ärendet som avser ett påstått obehörigt fondbyte som skett med fondbytesblankett.
- 2.6 Utöver det finns det enbart tre ärenden som överhuvudtaget har avsett obehöriga fondbyten (två avsåg fondbyten genom PIN-kod och ett byte genom e-legitimation, se beslut av den 10 december 2007, s. 69–72, beslut av den 27 december 2007 s. 73–74 och beslut av den 29 april 2015, s. 87–88 i aktbilaga 186). I dessa tre ärenden avslogs dock begäran om omprövning. Pensionsmyndigheten motiverade detta med att den inte kunde utgå från annat än att det var den enskilde själv som hade beställt det aktuella fondbytet.
- 2.7 Det begränsade underlaget får till konsekvens att det inte är möjligt att bedöma vilka utsikter till framgång som Daniel Edencrona och andra drabbade pensionssparare skulle ha haft om de hade begärt rättelse av de påstått obehöriga fondbytena. Av de få beslut som finns går det exempelvis inte att dra några slutsatser om vilka utrednings- och beviskrav som skulle ha tillämpas i ett sådant förfarande.

- 2.8 Sedan premiepensionssystemet infördes finns det sammanfattningsvis endast fyra exempel på att enskilda har försökt använda rättelseinstitutet för att komma till rätta med ett obehörigt fondbyte och endast ett exempel på när det har lett till en korrigerig. Mot bakgrund av detta kan Daniel Edencrona inte dra några slutsatser avseende hans möjlighet att genom rättelse få det obehöriga fondbytet undanröjt och sitt pensionskonto korrigerat. Daniel Edencrona kan därför inte godta statens beskrivning av vad möjligheten till rättelse innebär.
- 2.9 Den **andra frågan** som staten har ställt till Daniel Edencrona är om det alltjämt hade varit fråga om en rättighetsöverträdelse om Pensionsmyndigheten på Daniel Edencronas begäran hade undanröjt fondbytet och korrigerat fondkontot (se stycke 1.5 i statens yttrande, aktbilaga 189).
- 2.10 Som Daniel Edencrona tidigare anfört består överträdelsen dels i att staten har underlåtit att vidta lämpliga och nödvändiga åtgärder för att förhindra obehöriga fondbyten med förfalskade fondbytesblanketter, dels i att Pensionsmyndigheten har genomfört ett fondbyte för Daniel Edencronas räkning på grund av en förfalskad fondbytesblankett. Daniel Edencrona vidhåller sin uppfattning att överträdelsen av hans egendomsskydd har fullbordats i och med att Pensionsmyndigheten genomförde det obehöriga fondbytet. Huruvida Daniel Edencrona haft möjlighet att i efterhand begära rättelse av fondbytet saknar således betydelse för frågan om det skett en överträdelse.
- 2.11 Den **tredje frågan** som staten har ställt till Daniel Edencrona är vad grunden är för hans påstående att möjligheten till rättelse inte

är en effektiv åtgärd för att komma till rätta med obehöriga fondbyten (se stycke 1.6 i statens yttrande, aktbilaga 189).

- 2.12 Daniel Edencrona uppfattar statens inställning i detta avseende enligt följande. Att staten har tillhandahållit enskilda pensions-sparare en möjlighet till rättelse ska ses som en av åtgärderna som staten har vidtagit för att uppfylla sina positiva skyldigheter i det aktuella fallet. Enligt staten har det kunnat krävas av Daniel Edencrona att han skulle ha begärt rättelse av det obehöriga fondbytet. Först om tingsrätten bedömer att möjligheten till rättelse varit en otillräcklig åtgärd kan det, enligt staten, konstateras att staten har brustit i sina positiva skyldigheter. Under alla förhållanden ska omständigheten att Daniel Edencrona inte begärt rättelse beaktas i bedömningen av om det är nödvändigt att utge skadestånd till honom. (Se styckena 1.6.4–1.6.5 i statens yttrande av den 22 juni 2023, aktbilaga 166.)
- 2.13 Daniel Edencronas inställning till statens påståenden kan sammanfattas enligt följande. Den omständigheten att staten tillhandahållit en möjlighet att begära rättelse av ett fondbyte är inte en tillräcklig åtgärd för att staten ska anses ha uppfyllt sina positiva skyldigheter i det här fallet, eftersom möjligheten till rättelse inte är en effektiv åtgärd för att komma till rätta med obehöriga fondbyten. Att i stället för att vidta adekvata förebyggande åtgärder överlämpa ansvaret för att upptäcka och åtgärda obehöriga fondbyten på den enskilde pensionsspararen, innebär enligt Daniel Edencrona att staten lägger en oskäligen börda på den enskilde. Den omständigheten att Daniel Edencrona inte har begärt rättelse bör därmed inte ligga honom till last vid bedömningen av om det är nödvändigt att utge skadestånd till

honom eller vid bestämmandet av skadeståndets storlek. Daniel Edencrona utvecklar skälen för sin uppfattning nedan.

- 2.14 Till att börja med kan det konstateras att Daniel Edencrona inte godtar statens beskrivning av vad rättelse innebär, vilket han redogjort skälen för i svaret på statens första fråga. Daniel Edencrona bestrider därmed att han genom rättelseinstitutet har haft möjlighet att få det obehöriga fondbytet korrigerat och sitt pensionskonto återställt på det sätt som staten påstår.
- 2.15 Daniel Edencronas uppfattning är vidare att möjligheten till rättelse, även med den innebörd som staten gör gällande, inte utgör ett effektivt skydd mot obehöriga fondbyten. Även om en enskild pensionssparare hade agerat på det sätt som staten påstår, och fått framgång med en begäran om rättelse, hade denne alltså varit exponerad för risken att på nytt bli föremål för ett obehörigt fondbyte. Redan av den anledningen står det klart att möjligheten till rättelse inte är en tillräcklig åtgärd för att staten ska anses ha uppfyllt sina positiva skyldigheter att skydda enskildas premiepensionspengar.
- 2.16 Under alla omständigheter vore det enligt Daniel Edencrona en oskälig börda att kräva att han i den uppkomna situationen skulle ha begärt rättelse av det obehöriga fondbytet. Skälen för det är följande.
- 2.17 *För det första* kan det konstateras att statens inställning i detta avseende i praktiken innebär att staten – i stället för att vidta adekvata förebyggande åtgärder – överlämpar ansvaret för att upptäcka och åtgärda obehöriga fondbyten på den enskilde pensionsspararen. Detta framstår som en uppenbart otillräcklig

ordning, särskilt med beaktande av att det vid den aktuella tidpunkten förelåg en för staten förutsebar risk för att aktörer inom premiepensionssystemet skulle försöka genomföra obehöriga fondbyten.

- 2.18 *För det andra* kan det konstateras att det inte har varit tydligt för drabbade pensionssparare att möjligheten till rättelse skulle kunna ha varit en åtgärd att vidta för att komma till rätta med obehöriga fondbyten. Sedan premiepensionssystemet infördes finns det endast fyra exempel på att enskilda har försökt använda rättelseinstitutet för att komma till rätta med ett obehörigt fondbyte. Inget av dessa ärenden har någon koppling till den s.k. Falcon Funds-härvan. Trots att det står klart att det skedde omfattande obehöriga fondbyten till såväl fonden Optimus High Yield som till de tre Falcon-fonderna är det ingen av de drabbade pensionsspararna som har begärt rättelse eller omprövning på det sätt som staten påstår att Daniel Edencrona borde ha gjort.
- 2.19 Inte heller Pensionsmyndigheten tycks ha sett möjligheten att begära rättelse som en åtgärd för enskilda att vidta för att komma till rätta med obehöriga fondbyten. Efter att ha blivit uppmärksam på att ett stort antal sparare fått fondbyten genomförda utan sitt medgivande skickade Pensionsmyndigheten i november 2013 ut ett informationsbrev till sparare med innehav i fonden Optimus High Yield (aktbilaga 45). I brevet informerades spararna inte om möjligheten att begära rättelse av fondbytet utan uppmanades till att själva byta fond och beställa en ny PIN-kod. Om Pensionsmyndigheten ansett att rättelse var den åtgärd som primärt skulle användas för att komma till rätta med obehöriga

fondbyten vore det naturligt att Pensionsmyndigheten i detta brev hänvisade till den möjligheten.

- 2.20 *För det tredje* får den lagstadgade tvåmånadersfristen (113 kap. 19 § socialförsäkringsbalken) som gäller för att begära rättelse anses vara anpassad efter en situation då den enskilde själv har initierat ett ärende hos myndigheten och därmed förväntar sig ett beslut. Situationen är emellertid annorlunda avseende obehöriga fondbyten eftersom det då är en obehörig tredje man som initierat ärendet hos myndigheten. Den enskilde pensionsspararen är i en sådan situation inte medveten om ärendet och förväntar sig inte heller ett beslut från myndigheten.
- 2.21 Av det ovan anförda följer sammanfattningsvis att möjligheten till rättelse inte är en effektiv åtgärd för att komma till rätta med obehöriga fondbyten. Att i stället för att vidta adekvata förebyggande åtgärder överlämpa ansvaret för att upptäcka och åtgärda obehöriga fondbyten på den enskilde pensionsspararen, innebär enligt Daniel Edencrona att staten lägger en oskälig börda på den enskilde.

Som ovan,

Erik Scherstén